

CUPRINS

Prefață	13
Introducere	17
Partea întâi	
Liberalismul și democrația în Occidentul modern hiperdezvoltat	23
Capitolul I	
Liberalismul și restructurarea societății europene în epoca modernă	25
1.1 Pe urmele genezei liberalismului.....	27
1.2 Delimitări conceptuale.....	32
1.3 Câteva nuanțări semantice utile – contribuții românești.....	37
1.4 Treptele maturizării liberalismului și crizele prin care a trecut acesta.....	41
1.5 Fundamentele liberalismului.....	49
Bibliografie.....	54
Capitolul II	
Ambiguități și paradoxuri care au însoțit evoluția liberalismului în epoca modernă	56
2.1 Resorturile ambiguităților care au însoțit evoluția liberalismului în epoca modernă.....	56
2.2 Exclusivismul ideologic al liberalismului și „complexul de superioritate” al libertarismului.....	63
2.3 Procese economice și probleme sociale actuale care dezmint iluziile libertare despre automatismul și spontaneitatea funcționării societății moderne.....	79
Bibliografie.....	89
Capitolul III	
Dilemele modernității în mișcare și modul cum au fost ele percepute de către gânditorii timpului	91
A. Complexitatea crescândă a modernității	92
3.1 Dilemele modernității în raport cu societatea medievală și cu sine însăși.....	92
3.2 Deosebiri de percepție a dilemelor modernității.....	102
3.3 Individualism versus comunitarism (colectivism).....	104
B. Avatarurile individualismului liberal	111
3.4 Individualismul liberal și comunitarismul utopic în zorii epocii moderne (secolul al XVI-lea).....	111
3.5 Liberalismul individualist și comunitarismul utopic în perioada de maturizare a modernității (secolele al XVIII-lea și al XIX-lea).....	113

C. Metamorfoze intelectuale în perioada de maturizare a modernității	121
3.6 „Primăvara popoarelor” (1848) și noile sfidări pentru liberali	123
3.7 John Stuart Mill versus Karl Marx și Friedrich Engels.....	129
3.8 Pledoarii pentru schimbări în paradigma liberală tradițională (J. M. Keynes și F. Braudel).....	140
3.9 Inconsecvențe care întunecă relevanța cunoașterii și îndoieli care o accentuează	145
Bibliografie	152

Capitolul IV

Interferențe și deosebiri între liberalism și democrație pe parcursul extinderii și dezvoltării modernității	154
Polisemia termenului de „liberalism”	155
A. Rădăcinile și vechimea deosebite ale democrației și ale liberalismului	155
4.1 Ce ne spune istoria în privința originii și conținutului celor două concepte?	155
4.1.1 Precaritatea informațiilor în legătură cu originile statalității	156
4.1.2 Tradiție și inovație, imitație și creativitate în evoluția socială	157
4.1.3 Originile liberalismului în versiuni diverse	159
4.1.4 Afinitatea dintre democrație, liberalism și libertate.....	162
4.2 Vârstele democrației și aprofundarea idealului democratic de-a lungul timpului	163
4.2.1 Conținut și formă în democrația premodernă și în democrația modernă.....	164
4.2.2 Rădăcinile și semnificația programului revoluționar „Libertate și Egalitate”	167
4.2.3 „Revoluția Drepturilor Omului” și dilemele pe care le-a generat ea	169
4.2.4 Conținutul și dinamica democrației moderne	172
B. Specificul și limitele istorice ale liberalismului	182
4.3 Modernitatea liberalismului și limitele lui istorice	182
4.3.1 Pentru ce fel de „libertate” a luptat „poporul revoluționar” la începuturile modernității?	182
4.3.2 Consacrarea târzie a atributului de „liberal” în politica modernă.....	185
4.3.3 Pierre Manent despre cele două cicluri din istoria intelectuală a liberalismului	187
4.3.4 Limitele liberalismului politic și economic	192
C. Deosebiri de esență dintre democrație și liberalism	201
4.4 Mutații semnificative în relațiile dintre liberalism și democrație de-a lungul epocii moderne	201
4.4.1 Deosebiri de principiu dintre democrați și liberali	202
4.4.2 Crizele liberalismului și remodelarea periodică a conceptelor sale.....	205
4.4.3 Luminile și umbrele întâlnirii dintre liberalism și democrație	210
4.4.4 Individualismul în optică liberală și în optică democrată.....	213

4.4.5 Incompatibilitate între libertate și egalitate sau între concepțiile despre acestea?	215
4.4.6 Amartya Sen – o viziune comprehensivă despre libertate și dezvoltare	217
4.4.7 Mijloacele electronice de informație/comunicare și criza spiritului modern	224
4.5 Concluzii: Dezbaterile publice sistematice – pârgă democratică eficientă pentru înțelegerea și rezolvarea efectivă a marilor probleme existențiale	227
Bibliografie	232

Capitolul V

Modernitatea privită în dubla perspectivă

a istoriei și a viitorului previzibil	235
A. Modernitatea și imperativul schimbării	235
5.1 Supremația teoretico-ideologică a liberalismului în oglinda polivalentă a grupurilor de interese din cadrul modernității	235
5.2 Profilul schimbător al modernității de-a lungul timpului și cheia pentru înțelegerea răului de care suferă aceasta	240
5.3 Avatarurile raportului dintre democrație și liberalism	247
5.4 O schiță de profil simptomatică a modernității, elaborată de către Jean Baudrillard	250
B. Valențele progresiste ale idealului democratic	256
5.5 Democrație liberală infirmă (șchioapă) sau democrație plenară validă?	256
5.6 Neodogmatism liberal în Europa de Răsărit după 1989	260
5.7 Egalitatea în centrul unei politici publice raționale și eficiente pe termen lung	264
5.8 Avantajele democrației plene în perspectiva viitorului	272
Bibliografie	282

Partea a doua

Liberalismul și democrația în zonele periferice ale sistemului politico-economic și social modern, privit la scară continentală (europeană) și mondială

283

Capitolul VI

Particularități ale liberalismului din zonele periferice ale modernității

285

Introducere. Geneza superiorității Europei

285

A. Mediul extern nefavorabil

288

6.1 La confluența dintre crizele a două lumi: feudalismul în declin și modernitatea în ascensiune	288
6.1.1 Liberalismul – stindard al modernității	288
6.1.2 Limitarea drastică a valențelor constructive ale liberalismului în viitorul previzibil	290

6.1.3 Avatarurile liberalismului în zonele periferice ale modernității	294
6.1.4 Ambiguitatea și ambivalența teoriei „formelor fără fond”	297
6.1.5 Liberalismul la confluența dintre două tipuri de crize social-politice	298
B. Condiții interne specifice	303
6.2 Sfidări specifice pentru liberalismul din zonele periferice ale modernității ..	303
6.2.1 Specificul liberalismului occidental	303
6.2.2 Liberalismul din estul și sud-estul Europei la confluența dintre două mari crize social-politice	305
6.2.3 Nicolae Bălcescu – o conștiință lucidă și onestă a revoluției române de la mijlocul secolului al XIX-lea.....	307
C. Expresia politico-ideologică a particularităților naționale	313
6.3. Democrație și liberalism în dubla luptă de emancipare socială și națională din zonele periferice ale sistemului european modern	313
6.3.1 Repere pentru soluții eficiente în vederea ieșirii din criza feudalismului târziu.....	313
6.3.2 Curente de idei și partide politice la confluența dintre feudalismul aflat în criză și modernitatea pe cale de constituire în zonele periferice ale sistemului modern european	316
6.3.3 Demersul intelectual pentru clarificarea identității liberalismului din Principatele Române.....	323
6.3.4 Liberalism și neoliberalism în România interbelică	332
6.3.5 Precizări aduse de Mihail Manoilescu din perspectiva neoliberalismului din România interbelică	337
6.3.6 Aspecte semnificative din „memoria economică” a poporului român	341
6.3.7 Dileme legate de mesajul ideologic real al publicisticii economice a lui Mihai Eminescu	350
6.3.8 Limitele „culturii critice” din România modernă	356
6.3.9 Sincronism european și mecanisme economice de articulare a tinerelor state moderne la sistemul economiei mondiale	359
6.3.10 Repere pentru identificarea unor particularități ale gândirii economice moderne din zone periferice ale acestui sistem social-economic și politic	367
Bibliografie	372

Capitolul VII

Preliminarii metodologice la o discuție despre contribuții românești din secolele al XIX-lea și al XX-lea la teoria și strategia modernă a dezvoltării

a dezvoltării	375
A. Performanțe metodologice semnificative ale istoriografiei occidentale din secolul al XX-lea	375
7.1 Câteva repere istorice privind opiniile despre modernitate și liberalism	375
7.2 Marile sfidări din secolul al XX-lea pe plan mondial și național	379
7.3 Arnold J. Toynbee și Imanuel Geiss despre riscurile modernității târzii	380
7.4 Contribuții franceze din secolul al XX-lea la înnoirea istoriografiei și la legitimarea sociologiei	383
7.4.1 Școala „Analelor” despre libertate și creativitate în istoriografia secolului al XX-lea: Marc Bloch, Lucien Febvre, Fernand Braudel....	384
7.4.2 François Furet despre remodelarea istoriografiei novatoare după tiparul științelor sociale	384
7.4.3 Câteva crâmpoie din competiția recentă între istoriografie și sociologie: Paul Veyne, Raymond Boudon, M. Lallement.....	385
7.4.4 Avertismente utile din partea lui C. Wright Mills și M. Lallement.....	391
7.4.5 Paul Ricoeur despre „laboratorul” istoriografiei recente.....	392
B. Paradigme alternative în gândirea social-politică și economică din modernitatea târzie	397
7.5 A. J. Toynbee și F. Braudel despre neajunsurile europocentrismului și despre importanța istoriei non-Europei.....	397
7.6 Paradigmă echivocă în gândirea social-politică și economică standard din perioada postmodernă	401
7.7 Teoria occidentală a imitației și aportul creator al gânditorilor din zonele periferice ale modernității	408
C. O nouă deschidere pentru înțelegerea mai profundă a istoriei universale a ideilor	422
7.8 Hajime Nakamura despre noile perspective pe care le poate deschide o istorie comparată a ideilor din Orient și Occident pentru înțelegerea corectă a rădăcinilor și a semnificației durabile ale acestor idei	422
7.9 Epilog.....	432
Bibliografie	434

Capitolul VIII

Laboratorul românesc de analiză a subdezvoltării și principalele lui contribuții originale la îmbogățirea teoriei și strategiei dezvoltării.....

A. Repere fundamentale.....	438
8.1 În căutarea unor repere metodologice eficiente de analiză și decizie	438

8.2 Sfidări majore cu care s-a confruntat societatea românească în tranziția ei spre modernitate și meandrele clarificărilor politico-ideologice legate de acestea	446
8.3 Preocupări identitare în scrierile unor gânditori din țările române animați de idei umaniste și iluministe, pe parcursul secolelor al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea	459
B. Teoria formelor fără fond și cauzele reale ale înapoierii economice a României	484
8.4 Reflecții critice ale intelectualității din țările române cu privire la starea de înapoiere a acestora în perioada tranziției de la criza feudalismului la societatea modernă	484
8.4.1 Recursul la istorie și rațiune, la știință și morală pentru a descoperi rădăcinile înapoierii social-economice a țărilor române spre sfârșitul feudalismului	485
8.4.2 Spiritul critic în cultura din România modernă și principalele lui forme	486
8.4.3 Cultura critică dinaintea de junimism	490
8.4.4 Democratismul militant al lui Nicolae Bălcescu	495
8.4.5 Cultura critică elitist-conservatoare a junimismului și criticii ei	500
8.4.6 Cultura critică de sorginte democratică și liberală	515
C. Probleme de politică economică	539
8.5 Coordonate definitorii ale strategiei de modernizare și dezvoltare autonomă a României de la mijlocul secolului al XIX-lea până la mijlocul secolului al XX-lea	539
8.5.1 Suveranitatea națională și autonomia deciziilor de politică economică	539
8.5.2 Dezvoltarea industriei naționale – cheia strategiei pentru progresul social-economic al României moderne	541
8.5.3 Dileme legate de politica economică externă a tânărului stat român modern	543
8.5.4 De ce au optat gânditorii realiști din România modernă pentru protejarea economiei naționale și mai ales a industriei?	545
8.5.5 A. D. Xenopol despre valențele constructive ale statului modern în economia unei țări subdezvoltate	550
8.5.6 Efortul combinat al unor gânditori de orientări politico-ideologice diferite pentru identificarea unor particularități naționale în dezvoltarea economică a României moderne	553
8.5.7 Impactul practic pozitiv al principiului „Prin noi înșine” consacrat de către liberalii români la începutul secolului al XX-lea	560
Bibliografie	569

Capitoul IX

„Constanta Manoilescu”: geneză, conținut și relevanță actuală	572
A. Istoricul conceptului „constanta Manoilescu”	573
9.1 Câteva particularități semnificative ale economistului Mihail Manoilescu și performanțele lui de excepție în teoria economică	574
9.2 Ce trebuie să studieze cu precădere știința economică?	576
9.3 Studiul istoric și comparativ al calității activității economice din diferite țări, respectiv al competitivității lor pe piața mondială în secolul al XX-lea	580
9.4 Ce este „constanta Manoilescu” și care sunt consecințele ei practice pe termen lung pentru diverse categorii de țări și pentru umanitate în ansamblu?	584
9.4.1 Premisele „constantei Manoilescu”	584
9.4.2 Conținutul „constantei Manoilescu”	586
9.4.3 Caracterul neavantajos al schimburilor economice dintre țările agrare și țările industriale pe piața mondială	588
9.4.4 Contribuția lui M. Manoilescu la demitizarea teoriei costurilor comparative de producție și a avantajului relativ în comerțul internațional	591
9.4.5 Opiniile lui M. Manoilescu despre relația reală dintre liberul-schimb și protecționism în politica economică externă a diferitelor țări	595
9.5 Ce concluzii se pot trage din demersul teoretic al lui M. Manoilescu după mai bine de jumătate de secol de la publicarea lui?	598
B. Relevanța actuală a „constantei Manoilescu”	600
9.6 Principalele resorturi ale demersului teoretic al lui M. Manoilescu	601
9.7 Două observații prealabile de principiu	604
9.8 Rădăcinile și esența „constantei Manoilescu”	607
9.9 Impactul teoretic și practic al „constantei Manoilescu” la scară națională și la scară mondială	612
9.10 Ce rămâne valabil din demersul teoretic al lui M. Manoilescu în perspectiva secolului al XXI-lea?	615
Bibliografie	622

Capitolul X

Percepții și analize discutabile privind tranziția țărilor din Europa de sud-est de la feudalism la modernitate și subdezvoltarea din această zonă

A. Limitele inevitabile ale occidentalismului	625
10.1 De ce este util să învingem iluziile din trecut, precum și prejudecățile din prezent?	625
10.2 Cauze și implicații ale schimbărilor de paradigme în cercetarea mișcării sociale	632
10.3 Reverberații târzii ale occidentalismului	640

B. Imagini reduționiste despre tranzițiile din periferiile est-europene	648
10.4 Ipoteze nerealiste și prezentări trunchiate ale unor fenomene și procese din perioada premodernă în Țările Române și în România modernă	648
10.5 Recrudescența unor critici conservatoare la adresa gândirii economice democratice și liberal-radicală din România modernă	653
Bibliografie	671